

TOXISK MASKULINITET

ÖVERSÄTTNING
MANNE SVENSSON

fri tanke

DAVID M. BUSS

VARFÖR MÄN
BETER SIG ILLA

INNEHÅLL

INTRODUKTION	9
1 Kampen mellan könen	15
2 Parningsmarknaden	43
3 Parrelationens inre strider	79
4 Hantering av relationskonflikter.....	115
5 Partnervåld	145
6 Stalkning och hämnd efter separation	177
7 Sexuellt tvång.....	201
8 Försvar mot sexuellt tvång	249
9 Tänk på avståndet mellan könen	295
REFERENSER	329
TACK.....	371

INTRODUKTION

DEN HÄR BOKEN blottlägger den sexuella konfliktens dolda rötter. Denna konflikt tar sig uttryck i form av sexuella trakasserier på arbetsplatsen och falska förespeglningar på dejtingsajter. Den tar sig uttryck som våld i nära relationer och stalkning när relationerna har tagit slut. Och den yttrar sig som sexuella övergrepp av främlingar, bekanta och dem som utger sig för att älska oss. Bakom dessa varierande uttryck för sexuell konflikt ligger förutsägbara krafter som gör sig påmind när de båda könen optimala parningsstrategier inte är kompatibla – exempelvis när det som verkar bra ur ett manligt perspektiv inte överensstämmer med vad som är bra ur ett kvinnligt. Skillnader i parningsstrategier sätter igång samevolutionära kapprustningar mellan könen. Att urskilja orsakerna till den sexuella konflikten – som till stor del härrör från könsskillnaderna som utvecklats i vår elementära sexuella psykologi – kan hjälpa oss att råda bot på den. Min förhoppning är att denna kunskap ska gagna alla som drabbats av sexuell konflikt och som bryr sig om den sexuella konfliktens offer, och att detta i förlängningen ska hjälpa oss att minska förekomsten av den och läka skadorna den orsakar.

Även om det är lätt hänt att tanken på en »kamp mellan könen« får oss att måla upp den sexuella konflikten som män som grupp mot kvinnor som grupp, så kan ett evolutionärt perspektiv belysa varför den konstruktionen är missvisande. Sexuell konflikt handlar mest om enskilda män och enskilda kvinnor som kommer i konflikt med varandra på olika sätt, genom allt från en nätdejtares bedrägliga avsikter och sexuella

trakasserier på jobbet till en främling, dejt eller partner som utövar sexuellt våld.

Den här boken fokuserar på könsskillnader och på individuella skillnader bland män och bland kvinnor, så ett förtydligande om dessa kategorier kan vara på sin plats. Biologer definierar kön genom storleken på könscellerna – hanner är de som har små könsceller (spermier) och honor är de med stora könsceller (ägg). Definitionen tar inte hänsyn till den mångfald av innebörder som rymts i begreppet »genus«, som de olika kulturella betydelser, sociala konstruktioner och psykologiska identiteter som män och kvinnor förknippas med. Bland de viktiga fortplantningsbiologiska könsskillnaderna hos människan ingår att befruktningen sker inuti kvinnorna och inte inuti männen. Det är kvinnor och inte män som påförs graviditetens metaboliska kostnader. Det är kvinnor och inte män som har bröst som kan avsöndra mjölk. Män kan producera avkomma genom ett enda samlag utan att behöva göra några ytterligare investeringar. Kvinnor måste ägna nio kostsamma månader åt havandeskap för att producera samma avkomma.

Dessa fortplantningsbiologiska könsskillnader har skapat selektionstryck för skillnader i den sexuella psykologin som till sin omfattning ofta motsvarar skillnaderna i längd, vikt, överkroppens muskelmassa, kroppsfettets fördelning, testosteronnivåer och östrogenproduktion. Som vi ska se i denna bok visar sig de psykologiska skillnaderna mellan könen i parningsmotivationen, både i könsdriften och begäret efter sexuell variation. De visar sig i känslor som attraktion, lust, upphetsning, äckel, svartsjuka och kärlek. De visar sig i tankeprocesser, som sexuella fantasier och uppfattningar om andra människors sexuella intresse. Kort sagt finns det evolutionärt betingade könsskillnader i de mänskliga sexuella strategierna, och dessa skillnader är viktiga orsaker till konflikt mellan könen.

Men de individuella skillnaderna är stora inom bägge könen. Somliga män och kvinnor känner ett starkt begär efter lösa sexuella förbindelser, andra föredrar strikt monogami med »den rätta«. Somliga män och kvinnor har ett bedrägligt parningsbeteende, andra föredrar ärlig uppvaktning. En del förblir sexuellt trogna, andra är otrogna så fort tillfälle bjuds. Vissa utsätter sina kollegor för sexuella trakasserier och kommer undan med det, andra blir bestörta över sådana olämpliga beteenden på arbetsplatsen. Med tanke på de stora individuella skillnaderna inom bägge könen borde alla påståenden om könsskillnader i denna bok egentligen preciseras med det bestämmande tillägget »i genomsnitt«. Men jag räknar med att detta härmed framgår för läsarna och att preciseringen kan få vara underförstådd vid varje enskilt tillfälle, så att skrivandet befrias från det tekniskt korrekta men något otympliga i att ständigt upprepa uttrycket »i genomsnitt«.

Det evolutionära perspektivet hjälper oss att urskilja de specifika sociala omständigheter som ökar eller minskar sannolikheten för sexuella övergrepp, liksom den särskilda typ av män som bär på en starkt aktiverad skadegörande sexuell psykologi – män präglade av »den mörka triaden« narcissism, psykopati och machiavellism. Några sociala omständigheter som påverkar graden av sexuell konflikt är lagar som reglerar sexualiteten och i vilken mån de verkställs, kulturella normer för acceptabelt sexuellt beteende, regler för äktenskap som antingen tillåter eller förbjuder polygami, en enskild individs koalition av släktingar och vänner som kan fungera som »livvakter«, de olika parningsstrategier som individer inom gruppen har, de försvarsstrategier som finns att tillgå för potentiella offer, det proportionella förhållandet mellan kvinnor och män i den relevanta partnerreserven med mera. Ett mål med den här boken är att kasta ljus på de sociala och personliga villkor

som minskar eller förstärker den sexuella konflikten och på så vis kunna förebygga trakasserier och minimera konflikterna mellan könen. Det evolutionära perspektivet är inte det enda sättet att nå det målet, men jag tror att det kan ge viktiga, nya verktyg för att göra det.

Denna bok fokuserar i första hand, men inte uteslutande, på heterosexuella kvinnor och män. Om dessa populationer finns en hel del vetenskaplig kunskap i dag, medan studierna av konflikter bland bögar, flator, bis sexuella, pansexuella och personer över hela regnbågsfältet av sexuella identiteter och läggningar däremot är få. Det finns ett starkt behov av forskning som kan täppa igen den luckan.

Vi är alla i hög grad fångar i vårt eget medvetande. Vi söker inom oss själva för att dra slutsatser om andras inre. Eftersom kvinnors och mäns sexuella psyken skiljer sig åt i vissa avseenden leder de slutsatserna till förutsägbara tankeläsningsfel. Min förhoppning är att kunskaperna den här boken ger ska hjälpa män och kvinnor till djupare insikt om varandras sexuella psykologi.

Sexualiteten är någonting högst personligt för de flesta människor. Den här boken tar upp en del svåra ämnen som många berörs av på ett personligt plan och som några läsare nog kan finna stötande. Jag finner dem själv djupt stötande. Några exempel är bedrägliga intentioner på parningsmarknaden, sexuella trakasserier på arbetsplatsen, främlingar, bekanta eller en partner som begår sexuella övergrepp, partnervåld och stalkning, självmordstankar och mord. Om du själv har varit offer för sexuell konflikt, känner någon som varit det eller vill skydda dig själv och andra från att bli det, så hoppas jag att den här boken kan vara till hjälp. Och jag hoppas att insikterna som ges ska leda till större medkänsla för offren och lägga band på de mörkare sidor vi har inom oss.

Kampen mellan könen

Ibland framstår det som att män är fienden, förtryckarna, eller åtminstone en främmande och outgrundlig art.

Carol Cassell, *Swept Away*

DET VERKAR SOM OM »kampen mellan könen« håller på att nå sin kulmen. Metoo-rörelsen, ilska incels (män i ofrivilligt celibat), toxisk manlighet och »manosfärens« uppkomst är viktiga kulturella tecken. Men även om beteckningarna och de kulturella rörelserna är nya, så är konflikterna som ligger till grund för dem urgamla. Kampen mellan könen går att följa bakåt i tiden genom hela mänsklighetens evolutionära historia, genom primaternas och däggjurens historia och ända tillbaka till den sexuella fortplantningens ursprung för 1,3 miljarder år sedan.

Varje levande person tampas med någon sorts sexuell konflikt. De flesta ser bara toppen av isberget – svekfulla dejter, politikerns smaklösa tafsande, tidigare lyckliga äktenskap som sakta faller sönder eller kärleksrelationer som slutar obehagligt. När kända personer är inblandade i sådana konflikter blir det stora rubriker – ta bara sexskandalerna kring Bill Cosby (sattes i fängelse), Al Franken (tvingades avgå), Harvey Weinstein (sattes i fängelse), Bill O'Reilly (fick sparken eller tvingades sluta),

Charlie Rose (fick sparken eller tvingades sluta) eller Jeffrey Epstein (spärrades in för att sedan antingen begå självmord eller bli mördad).

Sociologerna har svårt att förklara vad de till synes stora motsättningarna mellan kvinnor och män beror på. Några populära förklaringar är patriarkala strukturer, mansdominans och toxisk manlighet. En del forskare menar att män behåller sitt järngrepp om makten och samhällets resurser, sätter upp glastak för kvinnor i karriären och håller dem utanför de exklusiva gubbklubbar som bildats. Manosfärens bloggare lägger å andra sidan skulden på kvinnor som söker sex med unga »alfahannar« (män med hög status) och utnyttjar »betahannarna« (med lägre status) för investeringarna de gör.¹

Det ligger viss sanning i båda dessa motstridiga utsagor, men ingen av dem duger som fullständig förklaring. Det är sant att manligheten har vissa toxiska inslag. Det är ingen hemlighet att män mer eller mindre har monopol på sexuella trakasserier, sexuella övergrepp och grov objektifiering av kvinnor. Patriarkala företeelser, till exempel lagar som ger män kontroll över sina fruars sexualitet, gäller fortfarande i vissa länder och dröjer sig kvar som ett destruktivt eko i andra. Men det är också sant att kvinnor tenderar att dras till män med makt, status, inflytande och resurser, just så som många i manofären hävdar.² Vissa kvinnor föraktar eller ignorerar män som saknar högstatusmarkörer, och vissa män upplever att kvinnor behandlar dem som luft. Men vad manofären bortser från i sina beskrivningar är att kvinnors preferenser i valet av partner är enormt komplexa, där egenskaper som uppriktighet, intelligens, pålitlighet, moral, humor och många, många fler spelar in. Och en sak som både sociologer, feministiska teoretiker och manofärens bloggare missar är den sexuella konfliktens dolda rötter – de mer grundläggande orsakerna till den eviga kampen

mellan könen. De förbiser hur urtida sexuella konflikter har legat bakom de evolutionära komponenterna i vår sexuella psykologi. Och de förbiser hur den urtida sexuella psykologi som inryms i våra stora hjärnor slår slint i den besynnerliga moderna värld vi lever i – en värld full av kulturella nymodigheter som nätdejting, porr, datorspelsberoende män och könsutjämnade arbetsplatser. För att förstå varför könen så ofta råkar i konflikt med varandra måste vi höja blicken över konfliktens moderna yttringar. Vi måste inse att den sexuella konfliktens rötter inte är unikt mänskliga, även om den tar sig unika former inom vår art.

Sexuell konflikt i silkesklädnad

Låt oss ta en presentspindel som exempel.³ För att attrahera en hona behöver hannen fånga in en insekt och erbjuda den som »bröllopsgåva« – en krävande uppgift som den misslyckas med ungefär varannan gång. Ibland godtar honorna hannarnas gåvor och kopulerar med dem medan de slukar den utsökta middagen. Men det händer också att de lägger beslag på presenten och smiter innan någon kopulation hunnit ske, så att de lämnar en rad sexuellt frustrerade hannar efter sig. Kampens första fas tycks alltså honorna gå segrande ur – de får en gratis måltid på hannens bekostnad. Men spindelhannarna har utvecklat två motstrategier. Den ena består i att de försöker klamra sig fast vid måltiden. Medan honan släpar sin läckra middag till en ostörd plats för att avnjuta den ligger hannen orörlig kvar på den och spelar död. Sedan, just som honan ska inleda sin måltid, vaknar hannen plötsligt till liv igen och försöker kopulera med honan medan hon äter. Det går hem ibland, men inte alltid.

Bättre framgång brukar det däremot bli för hannar som kör en annan strategi – att slå in måltiden i en silkesförpackning. Och spindelhannar som inte lyckas hitta någon god mat kan ibland slå in värdelöst skräp i silke, som en klump jord eller ett oätbart frö. Presentens innehåll går nämligen inte att se igenom silkesförpackningen. Silkestrådarna gör dessutom paketet enklare för hannarna att få grepp om, så att honorna inte kan rycka åt sig det och smita iväg. Den fina förpackningen attraherar honan, och medan hon är upptagen med att öppna det förföriska paketet kan hannen passa på att para sig med henne.

Om honan avslöjar listen, och upptäcker att det är skräp i stället för en måltid i paketet, så sparkar hon abrupt ifrån sig hannen och avslutar mötet innan han hinner fullborda parningsakten. Honorna kan även försöka ta reda på om en fullgod måltid ligger i paketet med hjälp av sitt luktsinne, och presenter som inte doftar på rätt sätt undviker de. Därför slår hannarna ibland in rester från en tidigare måltid i paketet, så att det får en lätt anstrykning av matlukt som kan lura honorna. Honorna har i sin tur utvecklat förmågan att snabbt bedöma kvaliteten på förpackningen och avvisar ibland gåvor som anses undermåliga. Spindelhonorna är med andra ord väldigt petiga med vilka de parar sig med. Vem hade kunnat tro det?

Människor är inte spindlar, men i det här avseendet är vi inte annorlunda. Exemplet med presentspindeln är bara ett av tusentals, men det tjänar som illustration för en viktig förklaringsprincip – principen om *den sexuella konfliktens samevolution*. För varje taktik som det ena könet utvecklar för att utnyttja det andra har det andra minst ett samevolutionärt försvar.

Kapprustningen i den sexuella konflikten inom en art kan jämföras med kapprustningen mellan rovdjur och deras byten. Varje liten ökning av snabbheten och rörligheten som bytet utvecklar främjar samevolutionära ökning av rovdjurets

snabbhet och rörlighet. Gaseller och geparder är till exempel evigt inbegripna i samevolutionär kapprustning i fråga om försvar, anfall, kontraförsvar och motanfall. Dessa former av kapprustning är *flerdimensionella*. De handlar inte bara om snabbhet, utan även om vaksamhet, uppmärksamhet på syn- och hörselintryck, val av habitat och rentav tankeläsande förmågor som möjliggör inslag av överraskningsanfall, defensiva föraningar om överraskningsanfall och preventiv flykt. På ungefär samma sätt har kvinnors anpassningar för att undvika odugliga män eller att kräva omfattande uppvaktning innan de ger samtycke till sex skapat ett selektionstryck på män att kringgå dessa hinder. Defensiva adaptationer för att avvärja sexuella närmanden besvaras med offensiva adaptationer i form av sexuell ihärdighet. Som vi ska se i kapitel 7 och 8 när vi undersöker sexuellt rovlystna män och deras kvinnliga offer är analogin med rovdjur och byte obehagligt träffande.

Teorin om sexuell konflikt – idén att drag som gynnar reproduktiv framgång för individer av det ena könet kan skada individer av det andra, och därmed leda till samevolutionär kapprustning mellan anfall och försvar – har hittills nästan enbart tillämpats för att söka kunskap om insekters sexuella interaktioner. Hos vissa arter, till exempel skräddaren, har hannen en penis försedd med hullingar som skadar honans fortplantningsorgan under parningen. Svarta änkans hona äter upp hannen efter kopulationsakten, såvida hannen inte lyckas fly i tid, och drar nytta av hannens kropp som föda åt avkomman. När bananflugans hanne ejakulerar sprutar den in proteiner i honan som gynnar ägglossningen, minskar den sexuella mottagligheten för andra hannar, försämrar immunförsvaret och förkortar livslängden.

Incelens mantra om att kvinnor ratar betahannar påminner om den sexuella frustrationen hos spindelhannar som inte får

para sig för att de inte lyckas slå in sina presenter i tillräckligt attraktiva paket. En av de vanligaste frågorna män ställer till mig, i egenskap av forskare på de mänskliga parningsstrategiernas område, är något i stil med: »Jag var så snäll mot den tjejen. Jag offrade hela min helg åt att hjälpa henne med flytten till nya lägenheten. Köpte en inflyttningspresent. Jag lade så mycket tid och energi på att hjälpa henne för att hon skulle gilla mig. Men så stoppar hon mig i »kompisfacket» och börjar ligga med en kille som är ett riktigt svin. Varför? Jag trodde att tjejer gillade snälla killar!«

För att dra en annan parallell påminner moderna kvinnors irritation över önskad sexuell uppmärksamhet från män som de anser ovärdiga – blickar som dröjer kvar för länge, en kroppsdel som råkar snudda lätt vid bröstet eller rumpan, enträgna närmanden – om det ytterst kräsna parningsurvalet hos deras avlägsna släktingar presentspindelhonorna. Studier av nätdejtingsidor har visat att de flesta män upplever många kvinnor som attraktiva, med en spridning som mer eller mindre överensstämmer med normalfördelningskurvan. De flesta kvinnor tycker däremot att genomsnittsmannen inte duger, utan attraheras främst av män inom de översta tjuugo procenten.

En kvinnlig vän till mig – en framgångsrik, intelligent och attraktiv akademiker – visade prov på denna asymmetri mellan könen när hon testade en nätdejtingsida. Redan två veckor efter att hon registrerat sig och lagt upp sin bild och presentations-text hade hon fått meddelanden från över femhundra intresserade män. Timme efter timme i många dagar i sträck ägnade hon åt att granska var och en, utvärderade deras personligheter, deras intentioner, deras förmåga att uttrycka sig och deras foton. När hon var klar med hela denna mödosamma urvalsprocess valde hon ut en enda av dessa femhundra och skickade ett svar. Efter en kort dejt över en kopp kaffe drog hon slutsatsen att